

**Prof. Dr. Kâzım Yetiş (Yay. Haz.), Ölümünün 100. Yılında
Ahmet Mithat Efendi Sempozyumu, İstanbul Aydın
Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013 (tanıtma)**

Cemile YALVARI*

Ahmet Midhat Efendi 1844 yılında doğmuş, Tanzimat devri edebî hayatında oldukça önemli bir yer edinmiş ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın da ifade ettiği gibi "kitleye, okuyucusuna okuyacak şey hazırlayan adam"¹ hüviyeti ile var olmuştur. Değişim ve dönüşümlerin yaşandığı, medeniyet krizi ile başladığı kabul edilen Yeni Türk Edebiyatı safhasının ilk önemli isimlerinden olma özelliğini de gösteren Ahmet Midhat, Tanzimat devrinde matbuat hayatının canlanması ve yeni türlerin halk tarafından kabul edilip yaygınlaşması noktasında hâce-i evvel sıfatı ile önemli roller oynamıştır. Yeni olanın kendine yer açmaya, kamusal bir alan inşa etmeye çalıştığı Tanzimat devresinde şüphesiz Ahmet Midhat'ın halkın duyuş ve düşünüşünü önemseyen tavrı hızlandırıcı bir işlev görmüştür. Toplum karşısında eğitici konumunu her daim muhafaza eden Ahmet Midhat Efendi 1913 yılında vefat etmiş ve arkasında araştırmacılar için önemli bir külliyat bırakmıştır. Bu önemli miras üzerinde birçok tez, makale ve bildiri ortaya konmuş ve ilgililerin dikkatine sunulmuştur.

2012 yılının sonunda da (24- 25 Aralık) vefâtının 100. yıldönümü dolayısıyla İstanbul Aydın Üniversitesi tarafından düzenlenen sempozyumun kitaplaşmış hâli geçtiğimiz Eylül ayında yine aynı üniversitenin yayınları arasından, Prof. Dr. Kazım Yetiş öncülüğünde okur ve araştırmacıların istifâdesine sunulmuştur. Bu kitabın başlangıcında İstanbul Aydın Üniversitesi Müttevelli Heyeti Başkanı Dr. Mustafa Aydın'ın bir yazısı, İstanbul Aydın Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yadiğâr İzmirli'nin açılış konuşma metni ve sempozyumu düzenleyen Prof. Dr. Kazım Yetiş'in takdim yazısı yer almaktadır. İçindekiler

ve sempozyumun programını gösteren kısımlardan sonra 23 bildirinin yazılı metni kitabın ana eksenini oluşturmaktadır.

İlk bildiri metni "*Ahmet Midhat Efendi'ye Göre Türklük ve Türkler*" ismiyle Yrd. Doç. Dr. Ali Yıldız'a aittir. Ali Yıldız bu bildiride Osmanlılık fikrini benimseyen Ahmet Midhat'ın çeşitli eserlerindeki ifadelerinden hareketle Türklüğe bakışına dikkat çekmiş, Batı karşısında millî değerleri savunan bir yazar portresini ortaya çıkarmıştır.

İkinci bildiri "*Ahmet Midhat Efendi*" başlığını taşımaktadır ve Prof. Dr. Şuayip Karakaş'a aittir. Burada da Ahmet Midhat'ın vefâtının sebebi ile Kazan Tatarlarından Rızaeddin bin Fahreddin tarafından yazılan, "Ahmet Midhat Efendi" ismini taşıyan 1913 tarihli eserindeki görüşler aktarılmıştır.

Prof. Dr. Sema Uğurcan tarafından "*II. Meşrutiyet'in Başlangıcında Ahmet Midhat Efendi*" başlığıyla sunulan diğer bildiride ise II. Meşrutiyet devrinde Ahmet Midhat Efendi'nin önceki mutavassıt tavrından vazgeçmediği, hükümlerini değiştirmedeği ve Osmanlıcı yanını koruduğu vurgulanmıştır.

Bir diğer bildiri ise Doç. Dr. Şahmurat Arık'a aittir ve "*Bir Roman Yazarı Olarak Ahmet Midhat Efendi'nin Değer Yargıları*" adını taşımaktadır. Burada ahlâki, sosyal, siyâsi, iktisâdi ve estetik değerler gibi başlıklarla Ahmet Midhat Efendi'nin değer yargıları sınıflandırılmış ve konu istatistikî sonuçlara ulaşılarak yorumlanmıştır.

Prof. Dr. Handan İnci tarafından sunulan, "*Bir Muharrir-i Osmaninin Keşfi*" adıyla sunulan bildiri metninde ise Ahmet Midhat Efendi ve onun okuyucu kitlesi üzerinden bazı çıkarımlar yapılmış, okuyucunun yazarı nasıl algıladığı sorusuna cevaplar verilmiştir. Gerek devrinde gerekse günümüzde Ahmet Midhat'ın nasıl idrâk edildiği vurgulanmış, zaman geçtikçe artan okuyucu ve araştırmacıların ilgisi değerlendirilmiştir.

"*Ahmet Midhat Efendi'nin Roman Tekniğinde Gelenek ve Gelecek*" başlığı ile Prof. Dr. Kazım Yetiş tarafından sunulan bildiride ise ilk roman örneklerini vermiş olmasıyla da meşhur olan yazarın eserlerinde kullandığı meddahlığa benzer üslup ve diğer geleneksel öğelerin varlığı vurgulanmış; bunların gelecek üzerindeki etkisi ortaya konmuştur.

Doç. Dr. Zeki Taştan tarafından "*Ahmet Midhat'ın Tarihi Romanları ve Tarihi Roman Anlayışı*" başlığı ile sunulan bildiride Ahmet Midhat'ın Tanzimat devrinin tarihî roman noktasında en velûd yazarı olduğu vurgulanmış ve onun tarihî roman algısına dikkat çekilmiştir.

Diğer bir bildiri ise "*Ahmet Midhat Efendi ve Alafrangalık*" başlığı ile Prof. Dr. Abdullah Uçman'a aittir. Bu bildiride de alafrangalığın toplumumuzda

* Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı

¹ TANPINAR, Ahmet Hamdi; XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Yky Yayınları, İstanbul, 2006, s.414.

nasıl ortaya çıktığı ve Ahmet Midhat'ın eserlerinde alafangalığın nasıl bir yer teşkil ettiği üzerinde durulmuştur.

Öğr. Gör. Funda Çapan tarafından sunulan ve “*Türk Edebiyatında İstirad Geleneği- Ahmet Metin ve Şirzad Romanında İstiradların Gereği ve Önemi*” başlığını taşıyan bildiri ise istirad geleneği, kültür tarihimizde yeri ve Ahmet Midhat'ın “Ahmet Metin ve Şirzad” romanında oynadığı rol üzerine dikkat çekilmiştir.

“*Felsefi Mücadelesinde Ahmet Midhat Efendi*” başlığı ile Doç. Dr. Sezai Coşkun tarafından sunulan bildiri Türk düşünce hayatında Ahmet Midhat Efendi'nin tuttuğu yer ve felsefe ile olan bağı incelenmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Rövsen Alizade'nin “*Ahmet Midhat Efendi'nin 'Rikalda Yahut Amerika'da Vahşet Âlemi' Romanındaki Kurban Vermenin Ritüel Anlamı Üzerine*” başlığı ile sunduğu bildiri de kurban verme ritüeli ve Ahmet Midhat'ın adı geçen eserinde nasıl anlatıldığı üzerinde durulmuş ve örnekler verilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Mualla Murat Nuhoglu tarafından “*Ahmet Midhat Efendi'nin Karı Koca Adlı Eserinin Transaksiyonel Analizi Açısından İncelenmesi*” başlığı ile sunulan bildiri ise çocuk, anne, baba ve yetişkin benlik durumlarına göre Karı Koca Masalı eseri incelenmiş ve masalda ironi yapıldığına dikkat çekilmiştir.

Prof. Dr. Nurettin Öztürk tarafından “*Ahmet Midhat Efendi'nin Avrupa'da Bir Cevalanı ve Türkoloji Çalışmaları*” başlığıyla sunulan bildiri, adı geçen eserdeki Türk dil ve kültürüyle alakalı olarak beliren göndermelerden hareketle Ahmet Midhat'ın Türkoloji meselesi ile olan bağı ortaya konmuştur.

“*Ahmet Midhat Efendi'nin 'Diplomalı Kız' Romanının Çağdaş Eğitim Açısından Çözümlemesi*” başlığını taşıyan ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin Uludağ tarafından sunulan bildiri ise adı geçen roman; toplumların, ailelerin ve bireylerin çözülmesi gibi yönlerden incelenmiş, sosyolojik analizler yapılmış ve kız çocuklarının eğitimi meselesine Ahmet Midhat Efendi'nin nasıl baktığına dikkat çekilmiştir.

Doç. Dr. Kemal Timur tarafından “*Ahmet Midhat Efendi'nin Romanlarında Din Adamları*” başlığı ile sunulan bildiri de Müslüman, Hıristiyan, Musevî, Hindu, Mecûsi- Ateşperest ve İlkel Kabilelerdeki din adamı tiplerinin Ahmet Midhat Efendi'nin eserlerine yansıma biçimleri çeşitli örneklerle ifade edilmiş ve yazarın onlara nasıl baktığına dikkat çekilmiştir.

“*Bir Halk Aydınlanmacısı ve Ansiklopedisti: Ahmet Midhat Efendi*” başlığı ile Yrd. Doç. Dr. Cafer Gariper tarafından sunulan bildiri metninde Ahmet Midhat Efendi'nin yenileşme devrinde Türk halkının bilgi seviyesinin yükselmesi ve eğitilmesi noktasında nasıl bir rol üstlendiği anlatılmış, “aydınlanma ve ansiklopedist” kavramları üzerinden Ahmet Midhat Efendi'nin tavrına dikkat çekilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Muhammet Sani Adıgüzel tarafından “*Ahmet Midhat Efendi'nin Hâce-i Evvel'ine Pedagogik Bir Yaklaşım*” başlığı ile sunulan bildiri Ahmet Midhat Efendi'nin ilk eseri olma hüviyetini taşıyan “Hâce-i Evvel” adlı ders kitabından hareketle eğitim konusundaki yaklaşımı saptanmış ve eserden örnek cümleler nakledilmiştir.

“*Ahmet Midhat Efendi ile Madam Gülnar'ın Münasebetleri*” başlığı ile Yrd. Doç. Dr. İsmail Karaca tarafından sunulan bildiri de Şarkiyat noktasında önemli isimlerden olan Madam Gülnar'ın Ahmet Midhat Efendi tarafından nasıl tanındığı anlatılmış, Avrupa'da Bir Cevalan adlı eseri vasıtası ile de okurlara tanıtılması üzerinde durulmuş ve Madam Gülnar'ın Türk aydını için örnek teşkil ettiğine değinilerek Ahmet Midhat'ın bu alamdaki katkısına vurgu yapılmıştır.

Prof. Dr. Müzeyyen Buttanrı'nın “*Anularla Ahmet Midhat Efendi(1844-1912)*” başlıklı bildirisinde ise Ahmet Midhat'ın doğumunun yüzüncü yıl kutlamalarında nasıl anıldığına, daha sonra torunu Dr. Aydın Uluyazman'ın onun hakkında söylediklerine, gazetelerde onunla ilgili çıkan yazılara ve Dr. Kamil Yazgıç'ın onunla ilgili söylediklerine yer verilerek onun çok yönlülüğüne dikkat çekilmiştir.

“*Midhat Efendi'den Fatma Aliye Hanım'a Devam Edenler: 'Sen Nesin Bir Bilsen!'*” başlığı ile Prof. Dr. Hülya Argunşah tarafından sunulan bildiri de Türk modernleşme devrinin yenilikleri ikâme etme noktasında mihenk taşlarından sayılan Ahmet Midhat'ın “kadın” meselesi üzerine düşünme noktasında önemli bir rol oynadığı vurgulanmıştır.

Prof. Dr. Yunus Balcı tarafından “*Felsefe-i Zenan Üzerine Bir Feminist Okuma Denemesi*” başlığı ile sunulan bildiri Ahmet Midhat Efendi'nin bu eserinin yenileşme devrinde kadına yüklenen misyon ve sosyal yaşam içerisinde aktif olmasının gerekliliğine yaptığı vurgu üzerinde durulmaktadır.

Doç. Dr. Ali Şükrü Çoruk tarafından “*Batılı Hayatın El Kitabı: Avrupa Adab-ı Muaşeretini Yahut Alafranga*” başlığı ile sunulan bildiri de Ahmet Midhat'ın bu eserinde Batı karşısında takınılması gereken sağlıklı tavrın ne olması gerektiğini ifade ettiğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca Ahmet Midhat'ın Batı'nın her yönüyle değil, gerekli olan yanlarının alınması düşüncesi eserden alıntılarla vurgulanmıştır.

“Ahmet Midhat Efendi'nin Söz Varlığı Üzerine Bir Deneme” başlığı ile Yrd. Doç. Dr. Bayram Baş tarafından sunulan son bildiri ise çeşitli istatistikî çıkarımlarla Ahmet Midhat Efendi'nin söz varlığının zenginliği vurgulanmış ve dilinin devrine göre sade olduğuna dikkat çekilmiştir.

Prof. Dr. Kazım Yetiş tarafından yayıma hazırlanan ve içeriklerini kısaca anlatmaya çalıştığımız yirmi üç bildiri metnini içeren bu kitap, yenileşme devri Türk edebiyatı sahasında aksiyoner kimliği ile önemli rol oynamış Ahmet Midhat Efendi ile ilgili gelecekte yapılacak çalışmalara kaynak niteliği taşımaktadır.